

Sinemada Aydınlatmanın Kullanımı Üzerine Bir İnceleme: The Whale Örneği

Analysis on the Use of Lighting in Cinema: The Case of The Whale

Erdem YORMAZ¹

¹ Erdem YORMAZ, Öğr.Gör., Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Erdem YORMAZ
Öğr.Gör.
Nişantaşı Üniversitesi
Türkiye
erdemyormaz@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received: 04.03.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 14.05.2025

Atıf/Citation: Yormaz, E. (2025). Sinemada aydınlatmanın kullanımı üzerine bir inceleme: The Whale örneği. *Medialog TR*, 4(1), 23-34

Öz

Görme duyumuz için temel bir unsur olan ışık, doğada kendiliğinden bulunur ve enerjisini Güneş ve Ay gibi doğal kaynaklardan alır. Aydınlatma ise çeşitli insan yapımı araçlarla gerçekleştirilen yapay bir aydınlatma biçimidir. Sinema ve resim gibi görsel sanatlarda aydınlatma, görüntünün anlamını derinleştiren, estetik açıdan zenginleştiren ve izleyicinin algısını yönlendiren önemli bir unsurdur. Nitelikli bir aydınlatma tasarımı, anlatının etkisini artırır, sinematografik dili oluşturur ve eserin sanatsal değerine katkıda bulunur. Bu çalışma *The Whale* filminde kullanılan aydınlatma tekniklerinin analizini yapma amaçındadır. Çalışma, bu film özelinde hangi aydınlatma tekniklerinin kullanılmış olduğunu ve bunların anlatıya katkısını irdelemektedir. *The Whale* filminin seçilme nedeni sinematografik açıdan aydınlatmanın etkili bir şekilde kullanılması ve anlatıyı teknik unsurlar ile desteklendiğinin düşünülmesidir. Özellikle sınırlı bir mekânda çekimleri gerçekleştiren bu filmde aydınlatma sinematografik öğeler arasında ana unsur haline gelmiştir. Çalışmada farklı sahnelerde kullanılan aydınlatma tekniklerine bakılarak, kullanılan aydınlatmanın sahneye kattığı anlamlar betimsel analiz yöntemiyle incelenecektir. Bu çalışma sinemada aydınlatma teknikleri alanında literatüre katkı yapma amaçındadır.

Anahtar Kelimeler: Aydınlatma, Sinemada Aydınlatma, TheWhale, DarrenAronofsky, Matthew Libatique.

Abstract

Light, a fundamental element of our sense of vision, exists naturally and derives its energy from natural sources such as the Sun and the Moon. Lighting, on the other hand, is a form of artificial illumination created through various man-made tools. In visual arts such as cinema and painting, lighting is a crucial element that deepens the meaning of an image, enhances its aesthetic quality, and directs the viewer's perception. A well-designed lighting setup strengthens the impact of the narrative, shapes the cinematic language, and contributes to the artistic value of the work. This study aims to analyze the lighting techniques used in the film *The Whale*. It explores which lighting techniques have been employed in this particular film and how they contribute to the narrative. *The Whale* was chosen for its effective use of lighting from a cinematographic perspective and its integration of technical elements to support the story telling. Since the film is set in a confined space, lighting emerges as a primary cinematographic element. By examining the lighting techniques applied in different scenes, this study will investigate the meanings they convey through descriptive analysis. Ultimately, this research seeks to contribute to the literature on lighting techniques in cinema.

Keywords: Cinematic Lighting, Lighting Techniques, *The Whale*, Darren Aronofsky, Matthew Libatique.

Giriş

Sinema hikâye anlatıcılığının yanında görsel ve işitsel bir sanat dalıdır. Filmler ele aldıkları konu kadar bu konuyu nasıl anlattıkları ile öne çıkarlar. Bu nedenle sinematografi, filmlere özünü veren, atmosferini oluşturan, kimliğini yaratan yapı taşlarından bir tanesidir. *The Maltese Falcon* (John Huston, 1941) bu açıdan değerli bir örnektir. Film, Dashiell Hammett tarafından 1930'da yayınlanan aynı isimli romanın uyarlanmasıdır. Ancak John Huston'un filminden önce kitap iki kere daha sinemaya uyarlanmıştır. Bunun ilki 1931 yılında Roy Del Ruth tarafından çekilen *The Maltese Falcon*, ikincisi ise 1936'da William Dieterle'nin çektiği *Satan Met a Lady*'dir. Aynı konuya dayanan bu üç film incelendiğinde üçünün de birbirinden farklı yapımlar olduğu görülmektedir. Huston'un çektiği film Film Noir akımının başlangıcı olarak kabul edilir. Bu filmde kullanılan aydınlatma ve bunun sonucunda ortaya çıkan karamsar atmosfer, tekinsiz ortamlar, aydınlatmadaki yoğun kontrastlar filmi sinema tarihinde önemli bir yere taşıyan unsurlardan bir tanesi olarak öne çıkar. Bu gibi örneklerle bakıldığında sinemada sadece hangi konunun anlatıldığı değil aynı zamanda konunun nasıl anlatıldığı da en az o kadar önemli olmaktadır.

Işık görme biçimimizi etkiler ve fiziksel dünyayı algılamamızda ışığın düşüş şekli ve gölgeleri etkilidir. Nesnenin dokusunu, perspektifi, mesafeyi, renkleri ışık ile algılarız (Algan, 1999). Görüntünün oluşturulmasında aydınlatma önemli unsurlarından bir tanesidir. Fatih Bayram, ışığı fiziksel ve psikolojik özelliklerine göre ayırır. Fiziksel özelliği nesnelerin hacimlerinin ve şekillerinin görünmesini sağlar. Psikolojik yönü ise görüntüye anlam katmasıdır (Bayram, 2011). Aybike Serttaş Ertike (2009) aydınlatmanın doğrudan algılarımızı etkilediğini ve verilmek istenen mesajın aydınlatma ile daha etkili hale geldiğini belirtir. Serttaş Ertike notan aydınlatmanın daha mutlu ve sorunsuz bir atmosfer oluşturduğu, gölgeli aydınlatmanın ise daha hüzünlü bir ortam yarattığını söyler. Dolayısıyla filmin psikolojik durumunun yansıtılmasında aydınlatma temel öğelerden bir tanesidir. Düzgün yapılmış bir aydınlatmanın görüntüde birçok yöne etki eder. Blain Brown (2012) aydınlatmanın etkilerini ton geçişlerinin oluşması, renk kontrolü ve dengesinin sağlanması, bireysel konularda şekil ve boyutun ortaya çıkması, katmanlar arasında ayırım yaparak konuların arka plana karşı öne çıkması, dokunun oluşturulması, ruh hali ve atmosfer yaratılması ve pozlamanın ayarlanması şeklinde sıralar.

Çalışma Darren Aronofsky tarafından çekilmiş *The Whale* (2022) filminin aydınlatma analizini yapmak amacındadır. Aronofsky'nin filminde kullanmış olduğu aydınlatma tekniklerinin hem estetik hem de anlatıya doğrudan katkısı olduğu varsayımı ile hareket edilmiştir. Filmin çözümlenmesinde çeşitli sahneler seçilmiştir. Sahnelerin seçilmesinde mekanların genel görünümü ve dramatik yapının öne çıktığı bölümler tercih edilmiştir. Filmin büyük çoğunluğunun tek bir mekânda (evin salonu) geçmesi ve filmin büyük bir bölümünde benzer aydınlatma tekniklerinin kullanılması, incelenen sahneler sonucunda filmdeki aydınlatma teknikleri hakkında genel bir fikir oluşmasını sağlamaktadır. Çalışmada film içerisinde kullanılan aydınlatma teknikleri, renk sıcaklığı, kullanılan tonlar çözümlenmeye çalışıp betimsel analiz yöntemi ile sahneye kattığı anlam yorumlanmaya çalışılacaktır.

Sinemada Aydınlatma

Alim Şerif Onaran (1986) ışığın niteliğini doğal ve dramatik olarak belirtir. Dramatik aydınlatma da nesnel ve öznel olmak üzere ikiye ayrılır. Nesnel etki eşyanın görünümündeki değişimle ortaya çıkar. Işığın geliş yönü nesnenin görünümü değiştirerek farklı formlara dönüştürebilir. Öznel etki ise aydınlık derecesinin seyirci üzerinde uyandırdığı duygudur. Seçkin Özmen (2012) çalışmasında bu işlevleri üç şekilde ele alır. Özmen bunları fiziksel, estetik ve psikolojik olarak ifade eder. Daha önce bahsettiğimiz gibi Bayram da bu ayrımı fiziksel ve psikolojik kavramları ile yapar. Işığın fiziksel yönü kameraya girecek ışığın miktarını yani pozlamanın ayarlanmasıdır. Kameralar görüntüyü alabilmek için belirli bir miktarda ışığa ihtiyaç duyarlar. Karanlıkta çekim yapılamadığı gibi az ışıkla görüntü karanlık çıkabilir, nesnelerin şekli, hacmi, rengi gibi özellikleri düzgün kaydedilemeyebilir. Bu sebeple görüntünün temelinde aydınlatma vardır. Bunun yanında pozlama ve alan derinliği oluşturulmasında ışık önemli bir faktördür. Yeteri kadar aydınlatma olmadığı zamanlarda pozlamaya bağlı olarak kameranın görüntü kalitesi düşmekte ve görüntüde kumlanma denilen bozulmalar meydana gelmektedir. Alan derinliğinin ayarlanmasında ortamda bulunan ışık miktarı önemli bir faktördür. Sığ alan derinliği daha düşük diyafram değerlerine ihtiyaç duyarken geniş alan derinliğinde daha yüksek diyafram değerlerine göre ayarlanır. Örneğin geniş bir alan derinliği için f-stop8 ya da 11 gibi bir değere ihtiyaç duyulur. Bu diyaframdan daha az ışık geçeceği anlamına gelir. Işığın yetersiz ya da sınırlı olduğu durumlarda belirtilen değerlerle çekim yapmak oldukça güçtür ve görüntünün karanlık çıkmasına neden olabilir. Bu ve benzeri durumlar ışığın fiziksel işlevini oluşturur.

Işığın dramatik ya da psikolojik işlevi görüntüye anlam veren, estetik hale getiren, izleyiciyi yönlendiren, sahnenin atmosferini oluşturan yönüdür. Aydınlatmanın etkili kullanımının sonucunda yapıtı fiziksel gerçeklikten kurtararak ona farklı anlamlar yüklenebilir. Sanatçı aydınlatma sayesinde yan anlam, metaforlar yaratabilir (Köksal, 2017). Bülent Vardar (2006) aydınlatmanın duygu durumuna etki ettiğini söyler ve ışığın yönü, kontrast gibi etkilerin sahnenin atmosferini değiştirebileceğini ifade eder. Aydınlatmanın yönlendirici özelliği ile belirli konuların, oyuncuların, durumların altı çizilebilir. Dekorun görünüşü, sahnenin estetikliği aydınlatma sayesinde oluşturulur. Aydınlatma sayesinde sıradan bir sahne derinlikli, estetik, yönlendirici, dramatik bir hale dönüştürülebilir. Işık filmin atmosferini yaratan unsurlardan bir tanesidir. İzleyicide zaman ve mekân algısını oluşturduğu gibi aynı zamanda ruh halini de oluşturur (Barwell, 2015). Vardar ışığın önemini altını çizerek aydınlatmanın sahnede gerçeklik yaratabildiği gibi aynı zamanda sahneyi soyutlayabilir ve onu gerçeküstü bir hale de getirebileceğini belirtir. Vardar (2006) aydınlatmanın sinemayı iki boyutluluktan çıkardığını ve perdede derinlik oluşturarak üç boyutlu gözükmelerini sağladığını söyler. Teknik olmayan aydınlatmanın üç temel aşaması vardır. Bunlar biçim ve boyutu göstermek, gerçek ya da gerçek dışı yanılsamasını yaratmak ve psikolojik ortamı sezdirme. Görüldüğü gibi aydınlatma sadece kameranın kayıt almasına sağlayan bir unsur değil aynı zamanda derinlik oluşturma, metafor yaratma, sahnede belirli eylemlere yönlendirme, seyircinin duygusunu etkileme gibi birçok işleve sahiptir.

Renk sıcaklığı

Tüm görünür ışıkların rengi vardır. Temel ışık kaynaklarımızdan biri olan güneş ışıkları tüm renkleri içinde barındırır. Bu renkler dalga boyları ve frekanslar ile yayılırlar ve renkleri ortaya çıkarırlar. Renkler sıcak ve soğuk renkler olarak ikiye ayrılır ve bunların değerlerini ölçmek için Kelvin (K) derecesi kullanılır (Studio Binder, 2023). Herbert Zettl renk sıcaklığı için beyaz ışığı temel alarak kırmızımsı ve mavimsiliği ölçüt yapar. Beyaz ışık ne kadar maviyse Kelvin değeri o kadar artarken kırmızıya doğru gidildiğinde Kelvin değeri düşer. Dış mekânı ve iç mekânı taklit edebilmek için lambalarda iki standart renk sıcaklığı belirlendiğini söyler. 5600 Kelvin dış mekânın taklit edilmesi için kullanılırken 3200 Kelvin iç mekânın aydınlatılmasında kullanılan değerlerdir (Zettl, 2012).

Yaklaşık 1000-4000 Kelvin değeri sarı ve kırmızı tonda sıcak olarak nitelendirilen ışık renkleri verirken 5000-10000 Kelvin arası değerler beyazdan maviye doğru giden soğuk ışık renkleri verir. Bir sahnede farklı ışık renklerinin kullanılmasının çeşitli amaçları olabilir. Gerçekçiliği arttırmak, daha doğal bir görüntü oluşturmak, görüntüyü daha estetik hale getirmek, farklı renk kullanımı ile katmanlar oluşturmak ya da katmanlar arasındaki ayrımı keskinleştirmek, sahne içerisindeki kişiler arasındaki ayrımı ya da birlikteliği pekiştirmek gibi.

Aydınlatma teknikleri

Temel olarak iki tane aydınlatma tekniği olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar Notan ve Chiaroscuro teknikleridir. Notan aydınlatma sahnenin her yerinin eşit aydınlatıldığı, gölgesiz alan bırakılmadığı ve zıtlık farkının olmadığı ya da çok az olduğu aydınlatma tekniğidir. Chiaroscuro ise karanlık ve aydınlık anlamına gelen İtalyanca kökenli bir terimdir. Sahnede karanlık ve aydınlık aynı anda kullanılır. Chiaroscuro zıtlık farkının bulunduğu daha kontrastlı görüntüler oluşturur. Selma Köksal aydınlatmanın görüntüde ışık ve gölgenin ayarlanmasının önemine vurgu yapar. Köksal'ın (2017) belirttiğine göre estetik ve anlamlı gölge oluşturmak düz bir aydınlatma oluşturmaktan daha zordur ancak daha estetik ve anlam yüklü görüntüler ortaya çıkabilmektedir. Chiaroscuro aydınlatmasının görüntüyü derinlik katar ve bu sayede üç boyutlu bir görüntü ortaya çıkar. Chiaroscuro tekniği görüntüye gerçekçilik katar. Bunun yanında dramatik ve estetik işlevleri vardır. Chiaroscuro aydınlatmada ön plandaki nesneler aydınlatılırken arka plandakiler genellikle karanlıkta bırakılır. Ancak derinlik kazanması için arka planda detaylara yer verecek kadar ışık kullanımı olabilir (Studio Binder, 2023). Benzer şekilde Fatih Bayram (2011) Chiaroscuro aydınlatmanın görüntüyü üç boyutlu hale getirdiğini ve görüntüye derinlik kattığını belirtir. Bunun yanında görüntüyü daha gerçekçi bir hale getirir. Görsel öğeleri dengeye getirir ve izleyicinin dikkatini belirli noktalara çekebilir. Aynı zamanda konunun anlatımına destek olmaktadır. Chiaroscuro aydınlatması üç ana türe ayrılır. Bunlar Rembrant, cameo ve silüettir. Rembrant yaklaşık kırk beş derecelik bir açıyla gelen sert bir ışığın oyuncunun yüzünün bir kısmını aydınlatırken diğer kısmını karanlıkta bırakmasıyla yapılan bir aydınlatma tekniğidir. Rembrant aydınlatmanın tam anlamıyla yapılmış olması için planda yer alan oyuncunun yüzünün karanlık tarafındaki gözünün altında üçgen şekli oluşması gerekmektedir. Rembrant, Chiaroscuro aydınlatma türleri içerisinde en fazla derinlik etkisini veren türdür (Vardar, 2006). Cameo aydınlatmada arka plan karanlık bırakılırken ön plana

çıkartılmak istenen oyuncu ya da obje dikkat çekici bir şekilde aydınlatılır. Örneğin The Godfather (1972) filminin açılış planında aydınlatma sadece Bonasera karakterini aydınlatır ve odanın geri kalan kısmı karanlıktadır. Zoomout hareketi ile birleşen bu aydınlatma tekniği ile seyircinin bütün dikkati Bonasera'nın sözlerine ve duygu durumuna yönlendirilir. Vardar (2006) bu aydınlatma türünde dikkatin belirli bir alana yöneltildiğini, arka planın önemsiz olduğunu belirtir. Silüet ise ters ışık kaynağından yararlanarak objeyi gölgede bırakılarak yapılan aydınlatma türüdür.

Chiaroscuro aydınlatmada motive edici ışık kullanılabilir. Motive edilmiş ışık, bir sahnede mantıksal veya tanımlanabilir bir kaynağa sahiptir (Studio Binder, 2023). Şömine, lamba, telefon ışığı, pencere gibi unsurlar çekilen bir planda ışık kaynağının geliş yönü ya da ışık kaynağıymış gibi kullanılabilir. Elbette bunlar bir çekim için yeterli ışığı sağlamazlar. Ancak ışık kurulumunda doğal bir görünüm oluştururlar. Örneğin HMI lambaları pencereden içeriye doğru yönlendirilerek doğal ışık izlenimi verilebilir. Motive edici ışık sayesinde seyirci ışık kaynağının nereden geldiğini algılar ve çekilen plan daha gerçekçi bir görünüm kazanır.

Işığın kontrol edilmesinde aydınlatma araçlarının önemi büyüktür. Dış çekimlerde doğal ışıktan yararlanmak yerine profesyonel ışık kaynaklarından yararlanır. Bu sayede ışık tam anlamıyla kontrol edilebilir. İstenen ambiyans, atmosfer ve psikolojik etkiler elde edilebilir (Sözen ve Dayı, 2013).

Herbert Zettl (2012) iki aydınlatma terime dikkat çeker. Bunlar highkey ve lowkey terimlerdir. Zettl'e göre bir aydınlatma türünü highkey ya da lowkey olarak tanımlarken ışığın konumlandırılmasına değil sahnedeki aydınlatma durumuna ve genel olarak oluşturduğu hisse bakılması gerektir. Highkey aydınlatmalarda bol miktarda ışık, dağınık ve parlak halde bulunur. Zettl (2012) arka planın genellikle aydınlık olduğu bu aydınlatma türünde neşeli, enerjik bir atmosfer olduğunu ve sahnelerin aydınlık olduğunu belirtir. Lowkey'de ise daha seçici bir aydınlatma oluşturulur ve sahneler daha dramatiktir. Bu aydınlatmalarda belirgin gölgeler oluşturulur. Arka planlar daha karanlıkta bırakılır. High key aydınlatma genellikle reklam çekimleri, durum komedileri, televizyon programlarında kullanılırken lowkey dramatik sahnelerde, suç, gizem, bilim kurgu gibi türlerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Zettl, 2012).

Işığın niteliği

Işığın niteliği, ışığın kalitesi ya da ışığın dağılması olarak belirtilen şey sert ışık ve yumuşak ışık kavramlarıdır. Bu bir ışık kaynağının oluşturduğu gölge türünü ifade etmektedir. Sert ışıktaki ışık ışınları doğrudan nesneye gider. Sert ışıktaki ışınlar bozulmaz ve belirgin gölgeler oluşturur. Sert ışık yüksek kontrastlı ve vurucu görüntüler oluşturabilir. Daha dramatik ve ruh halinin yoğun olduğu sahneler için kullanılabilir (Studio Binder, 2023). Sert ışık yoğun kaynaklı bir alandan gelir. Nokta aydınlatma ya da yönlü aydınlatmalarla sağlanmaktadır (Vardar, 2006).

Yumuşak ışık farklı yönlerden gelen ve sert gölgeler oluşturmeyen bir aydınlık türüdür. (Vardar, 2006). Birden fazla ışık kaynağı ya da ışığın yansıtılması ile yapılır. Bütün sahnenin aydınlatılması gerektiği, dramatik olmayan, odak noktasını belirli bir noktaya toplanmaması gerektiği durumlarda kullanılabilir. İki aydınlık biçimine şu şekilde örnek verebiliriz. Açık bir havada öğlen saatlerinde dış çekim yaparken güneş

ışıkları tek bir yönden dik bir şekilde gelir ve oyuncunun yüzünde, özellikle göz altı, burun kısmında sert gölgeler oluşturur. Bu sert ışığın bir örneğidir. Ancak aynı saatlerde hava kapalı olursa bulutlara çarpan ışık kırılır ve ışık farklı yönlerden daha dengeli bir şekilde gelerek yumuşak aydınlatmayı oluşturur. Bulutların sağladığı doğal difüzör oyuncunun yüzünden gölgeler oluşmasını engeller.

Yöntem

Betimsel analiz yönteminde toplanan veriler belirlenmiş bir tema etrafında özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde amaç okuyucuya düzenlenmiş verileri sunmaktır. Bu yöntemde eldeki veriler açıklanır, yorumlanır ve neden-sonuç ilişkileri aranır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada öncelikle aydınlatma teknikleri, renk sıcaklığı, ışığın niteliği ve aydınlatma ile ilgili çeşitli kavramlara yer verilmiştir. Ardından bu tema çerçevesinde filmdeki belirli sahnelerde kullanılan aydınlatma teknikleri analiz edilmiştir. Bu sahnelerde kullanılan aydınlatma tekniklerinin filmin anlatısına katkısı nedir, nasıl bir atmosfer oluşturmuştur, filmin görsel diline nasıl katkı sağlamaktadır, izleyiciyi hangi alanlarda yönlendirmektedir gibi sorular irdelenmeye çalışılmıştır.

The Whale Filmin Aydınlatma Analizi

Filmin künyesi

Yönetmen: Darren Aronofsky

Senaryo: Samuel D. Hunter

Oyuncular: Brendan Fraser, Sadie Sink, Ty Simpkins, Hong Chau, Samantha Morton

Görüntü Yönetmeni: Matthew Libatique

Prodüksiyon Tasarımı: Mark Friedberg, Robert Pyzocha

Sanat Yönetmeni: Jurasama Arunchai

Süresi: 117 dakika

Yılı: 2022

Filmin konusu

The Whale filmi 2022 yılında Arren Aronofsky'i tarafından çekilmiştir. Film erkek arkadaşı Alan'ın ölmesinden sonra yaşadığı travma sonucunda aşırı kilolu hale gelen ve obez olan Charlie'nin son günlerini ele alır. Charlie bir üniversitede İngilizce öğretmeni olarak online ders vermektedir. Karakter son yıllarda dışarı çıkmamıştır. Yüz yüze görüştüğü kişi sayısı sınırlıdır. Film boyunca Liz, Charlie'nin bakımına yardım eden ve onun düzenli olarak görüştüğü tek kişidir. Filmin başlangıcında Charlie online olarak ders vermektedir. Öğrencilerin kameraları açıkken Charlie'nin ekranı karanlıktır. Filmin başlangıcında karakterin kendini dış dünyadan soyutlamış olduğunu ve kendini başkalarına göstermek istemediği anlaşılmaktadır. Bu sahneden sonra gelen sahnede Charlie mastürbasyon yaparken bir anda kalbi sıkışır. O sırada misyoner olduğunu söyleyen Thomas içeri girerek ona yardım eder. Film süresince Thomas aralıklarla Charlie'yi ziyaret etmeye devam eder. Thomas kimlik arayışında olan biridir.

Geçmişinden kaçarak bu kasabaya gelmiş ve geçmişini diğer insanlardan gizlemektedir. Charlie'nin sağlık durumunu kontrol eden Liz eğer hastaneye gitmezse Charlie'ye öleceğini söyler. Ancak Charlie bunu kabul etmez. Hastaneyi sevmediğini, sağlık sigortasının olmadığını söyler. Charlie'nin bu noktada iki kaygısı olduğu söylenebilir. İlk olarak kendisini kimseye göstermek istememektedir. Kapıya gelen kuryeyle bile doğrudan temas kurmaz. Parayı posta kapısına bırakır ve kurye gittikten sonra siparişlerini alır. Ayrıldığı eşi Mary bile onu yıllardır görmemiştir ve son halini görünce şaşırır. Karakter dış dünyadan kendini tamamen izole etmiştir. İkinci olarak kızı Ellie için biriktirdiği parayı harcamak istememektedir. Charlie öleceğini öğrendiğinde kızı Ellie arasını düzeltmek ister ve onu çağırır. Onunla iletişim kurmaya çalışır. Ev ödevlerinde ona yardım edebileceğini, onun için biriktirmiş olduğu yaklaşık 120 bin doları verebileceğini söyler. Ellie'de ise Charlie'nin onu terk edip gitmesinin verdiği öfke ve hayal kırıklığı vardır. Film boyunca baba-kız arasındaki gerilime tanık oluruz. Aynı zamanda Charlie geçmişi ile yüzleşmekte, Ellie'yi terk etmiş olduğu için hem kendisini ve hem de Ellie'nin onu affetmesini istemektedir.

The Whale filminin aydınlatma analizi ve bulgular

Filmde son derece sınırlı bir mekân kullanımı vardır. Charlie'nin salonu hikâyenin ana mekanını oluşturmakta ve filmi oluşturan çekimlerin çoğu burada gerçekleşir. Sınırlı mekân kullanımında sinematografik dili güçlendirmek için ışık kullanımında çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Charlie'nin izole hayatını yansıtabilmek için düşük ışıklı bir aydınlatma yöntemi tercih edilmiştir. Iain Marcks'ların *The American Society of Cinematographers*'ta yayınladığı röportajda filmin görüntü yönetmeni Matthew Libatique'nin sözlerine yer verir. Libatique filmin atmosferine uygun olarak daha düşük aydınlatma ile çalışmayı planladığını ve ISO değeri 2500, T-Stop değerlerinin 1.8-2.5 arasında çekimler yaptığını ifade eder. Bu sayede daha gerçekçi ışık seviyelerinde çekimler yapabildiklerini söyler (Marcks, 2023). Bu değerlerin seçimi sadece düşük ışıktaki detay yakalamak için değil, aynı zamanda karakterin psikolojik çöküşüyle uyumlu grenli bir görüntü dokusu yaratmak içindir. Bu teknik karar, filmi izleyenlerin bilinçaltına karanlık, kapana kısılmış bir atmosfer hissi verir. Bununla birlikte filmin 4:3 en-boy oranında çekilmiş olması, ışık tasarımının etkisini artıran bir unsur. Bu dar çerçeve, aydınlatmanın karaktere odaklanmasını sağlayarak izleyicinin karakterin daraltılmış dünyasını daha yoğun hissettirmektedir.

John Jackman (2010) karanlık sahnelerin aydınlatılmasında kullanılan tekniklerden biri olarak motive edilmiş aydınlatma alanları yaratmaktan bahseder. Bu aydınlatma türü, kapıdan, pencereden gelen ve hatta açıklanamayan ışık kesitleri ile belirli bölgelerin aydınlatıldığı ve diğer bölgelerin gölgede bırakıldığı alanlardan oluşur. Filmdeki kilit noktalar bu aydınlatılmış alanlarda gerçekleştirilir. Filmde kullanılan aydınlatma yöntemi Jackman'ın bahsettiği aydınlatma tekniğine uygundur. Charlie'nin salonu birden fazla düşük şiddetli ışık kaynağından faydalanarak aydınlatılır. Burada kullanılan ışık kaynaklarının renkleri farklıdır. İlk olarak Charlie'nin oturduğu kanepenin etrafı sarı ışık ile aydınlatılmıştır. Şekil 1'de de görüldüğü gibi kanepenin sağında ve solunda iki tane abajur koyulmuştur. Yukarıdaki avize ile üçgen formasyonu yakalanarak kompozisyon güçlendirilmiş ve bu alan evin diğer alanlarından ayrılmıştır. Bu üç ışık kaynağı ile motivasyon aydınlatması sağlanmış ve kanepenin olduğu bölge sarı ışık ile aydınlatılmıştır. Pencereleden içeri beyaz ışık verilerek iki farklı renk

kariştirilerek kontrast oluşturulmuştur. Bu hem görüntüye katman oluşturarak derinlik kazandırmıştır hem de karakterin izole hayatını pekiştiren, içerisi ve dışarısı arasındaki farkı ortaya koyan bir görsel ortaya çıkarmıştır. Kanepenin olduğu konumdan evin dış kapısı da görülmektedir. Charlie kanepesinde var olurken kapı dış dünyaya açılan bir yerdir. Mekânsal tasarımın kullanımı görsel dili güçlendirmiştir. Filmin yirmi altıncı dakikası bu açıdan güzel bir örnektir. Ellie, Charlie'den dışarı çıkmasını ister. Ellie kapıyı açmış ve yüzünü babasına dönmüştür. Bu sırada yüzüne yansıyan ışık babasının tarafından gelen sarı ışıktır, arka ışık yani onu çağırdı dış dünya ise beyazdır. İki farklı ışık rengi iki farklı dünyayı yansıtmaktadır. Charlie zorlanarak Ellie'nin bu çağrısını kabul eder. Ayağa kalkmaya çalışır ancak başaramaz ve yanındaki masayı ve masanın üstünde duran abajuru düşürür. Ellie umutsuzca kapıyı kapar ve orayı terk eder. Charlie dış dünyaya çıkamadığı gibi kendi ışığını da kaybetmiştir. Bu karakterin yaşadığı içsel çatışmanın görüntüsel düzlemde de etkisini arttırmaktadır.

Şekil 1. Charlie'nin Salonu

59:55 ve 1.02.20 dakikalar arasında kullanılan aydınlatma tekniği dikkat çekicidir. Ellie ödevini almak için Charlie'nin evine gelir. Charlie çıktığı alana kadar Ellie'den defterine yazı yazmasını ister. Ellie defterini alır ve koltuğa geçer. Bu sırada Charlie konuşmaya başlar ve hayatının garip bir döneminde olduğunu söyleyerek Ellie ve annesini neden terk ettiğini açıklamaya çalışır. Charlie'nin aydınlatmasında sarı ışığın ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ellie'nin aydınlatmasında ise beyaz ışık tercih edilmiştir. Şekil 2'de genel planda bu aydınlatma görülmektedir. Omuz ve yakın planlara geçildiğinde bu ayrım daha da belirgin hale gelmektedir. Bu iki karakter arasındaki ayrılığı desteklerler şekilde tasarlanmıştır. Charlie kendini affettirmeye

çalışırken Ellie öfkesini ortaya koymaktadır. Charlie'nin sözlerinden sonra ayağa kalkan Ellie onunla yüzleşmek için durur kendisini terk ettiğini bir anda hayatına tekrar girerek babası olmaya çalıştığını söyler. Bu planda Ellie, Charlie ile yüzleşmektedir. Aydınlatma tekniği de buna göre değişmiştir. Ellie'nin yüzünde hem beyaz hem de sarı ışığın kullanıldığı görülmektedir. Ellie hezeyanını anlattıktan sonra tekrar koltuğa geri döner ve yüzüne yapılan aydınlatmada tekrardan beyaz ışıktan yararlanır. Bu sahnede Ellie ve Charlie arasındaki kullanılan farklı renk sıcaklıkları sadece fiziksel bir ayrışmayı değil, aynı zamanda bu iki karakterin temsil ettiği dünyalar arasındaki psikolojik ve ahlaki mesafeyi de ortaya koyar. Ellie, dış dünyayı ve karşı karşıya gelmeyi temsil ederken; Charlie'nin sarı ışıkla sarmalanmış varlığı geçmişe dönük huzursuz ama sığ bir konforu temsil eder.

Salonun ortasında sarı ışık kullanılmıştır. Mutfak bölümü beyaz ışıkla aydınlanır. Yine pencerelerden içeriye doğru beyaz ışık geldiği görülmektedir. Bu hem organik bir görüntü sağladığı için seyircide gerçeklik algısını arttırmak hem de farklı renk katmanları sayesinde görüntüde derinlik oluşturmaktadır. Sarı ve beyaz renkli ışıkların ahenkli bir şekilde kullanılması daha estetik bir görüntü sağlamaktadır. Aydınlatma tasarımında birden çok yerden gelen düşük şiddetli motivasyon aydınlatmaları kullanılmıştır. Bu sayede film hem lowkey aydınlatmaya sahip olurken aynı zamanda şiddetli gölgeler ve karanlık oluşmasını engeller. Filmde kullanılan ışık kaynaklarının fazlalığına rağmen (Şekil 1'de de görüldüğü gibi) karanlık bir atmosfer yaratmış olması ilgi çekici ve estetik durmaktadır.

Şekil 2.

1.09.46 ile 1.13.00 dakikaları arasında Thomas'ın yatak odasına geçtiği sahne farklı renk ısısı kullanımının görüntüye nasıl etki ettiğinin bir örneğidir. Thomas'ın bulunduğu odada pencerelerden gelen beyaz ışıkla aydınlatılmaya çalışmıştır. Buradaki aydınlatma tekniği karanlık ve aydınlatmanın kullanıldığı chircuro'dur. Ancak diğer sahnelerden farklı olarak tek bir renk ısısı Thomas'ta kullanılmıştır. Aynı sahnede kapının öteki tarafından bulunan Ellie'de ise farklı renk ısısı aydınlatmada kullanılmıştır. Thomas'ın bulunduğu planlarda kullanılan aydınlatma filmin çoğunluğunda kullanılan aydınlatmaya göre daha düz ve sade kalmaktadır. Blain Brown seksenli yıllara kadar kullanılan aydınlatma yöntemlerinde kısıtlı bir renk dengesi kullanıldığını belirtmektedir. Örneğin sahnenin aydınlatılmasında sadece sarı ya da beyaz ışık kaynakları kullanılırdı. Günümüzde gelişen teknoloji sayesinde aynı sahnede birbirinden farklı renk kaynakları kullanılabilir (Brown, 2007). Bu sahne iki farklı aydınlatma türünü barındırmaktadır. Ellie'nin planlarında renk dengesi yoğunken Thomas'ın planlarında renk dengesi kısıtlıdır. Dikkat çekilecek diğer bir nokta Thomas'ın Liz ile yaptığı (49.35 - 53.55 dakikaları) konuşmadır. Bu sahnede Liz, Thomas'ın kim olduğunu sorgular, din ile ilgili konuşmalar yaparlar ve Liz abisi Alan'dan (aynı zamanda Charlie'nin sevgilisi) bahseder. Bu sahnede doğal ışıktan yararlanılmıştır. Renk ısısı olarak beyaz ışık sahnede mevcuttur. Thomas'ın yüzünde belirli bir şekilde Rembrandt aydınlatma, Liz'in planlarında ise notan aydınlatma kullanılmıştır. Bu iki sahnede Charlie'nin hayatının dışına çıktığında aydınlatmanın değiştiğinin bir göstergesidir. Bahsettiğimiz ilk sahnede Thomas kendisi ile ilgili bir şeyler anlatırken ikinci sahnede Liz ve Thomas arasında geçen diyaloglara yer verir.

Charlie'yi ve evini ilk gördüğümüz planda kasvetli ve loş bir aydınlatma kullanılır. Libatique aydınlatma tasarımının filmin sonunu düşünerek planlandıklarını ve Charlie'nin filmin sonunda aydınlığa gidecek olması ile tezat oluşturduğunu ifade eder (Marcks, 2023). İlk gördüğümüz iki planda da bu tasarımın özeti gibidir. İlk görünen genel planda yolcu otobüsü gelir ve bir yolcuyu indirir. Bu planda daha düşük pozlamalı notan bir aydınlatma vardır. İkinci planda pozlamanın giderek arttığını gözlemleriz. Filmin kronolojik yapısına bakıldığında ikinci sahne pazartesi günü ile başlar ve son sahne cuma günü ile film biter. İlk dört gün hava kapalı ve yağmurludur. Cuma günü ise havanın açık olması aydınlatma tekniğini değiştirmiştir. Cuma günü Charlie'nin öleceği ve kızı ile tekrardan bağ kurabildiği gündür. Bu nedenle sahnenin aydınlatılmasında dışarıdan gelen sarı ışık kullanılmıştır. Salondaki kasvetin yerini daha ferah bir atmosfer almıştır. Son sahnede Charlie'nin yüzünde daha düşük şiddetli beyaz ışık kullanılmıştır. Sahne ilerledikçe ve Charlie ile Ellie'nin tekrardan bağ kurmaya başladığı bölümde Charlie için kullanılan aydınlatılmanın parlaklığı giderek artmaya başlar. Nihayetinde Ellie'nin Charlie'ye gülümsemesi ile Charlie yukarı doğru yükselmeye başlar ve ışık parlayarak sahne bitirilir. Karakterin filmin başındaki pişmanlıkları, geçmişi ile yüzleşme, kendisi ile yüzleşme, kızı ile tekrardan bağ kurma çabaları nihayete erdiğinde karanlıktan çıkarak aydınlığa kavuşur. Filmin çoğunluğunda kullanılan lowkey aydınlatma yerine bu sahnede highkey aydınlatma kullanılır. Film boyunca işlenen yalnızlık, kızı ile kopuk ilişkisi, utanma ve çekinme sorunları nihayete erdiğinde Charlie ışık olup gitmektedir. Filmin başlangıcındaki çözülmesi gereken sorunlar kasvetli bir atmosferde gerçekleşirken aydınlığa doğru giden bir görsel ile filmin hikayesi tamamlanır. Filmin sonunda Charlie'nin ışığa yükseldiği sahnede kullanılan beyaz ışık, sadece fiziksel bir aydınlanmayı değil, aynı zamanda metaforik

bir arınma ve kurtuluşu da ifade eder. Bu sahne, karakterin kendisiyle ve kızıyla yüzleşmesini “aydınlanma” metaforu üzerinden anlatılmasına sağlar.

Şekil 3.

Tartışma ve Sonuç

Aydınlatma sinemanın temel unsurlarından bir tanesidir. Fiziksel işlevi ile kameranın görüntü almasını sağlarken psikolojik etkisi ile izleyicide çeşitli duyguların uyarılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda görüntüyü estetik hale getirmesi, katmanlar oluşturarak görüntüye katmanlar katması ve üç boyutlu bir görünüm kazanması, izleyicinin dikkatini belirli bir noktaya çekmesi, görüntüde renk oluşturması gibi çeşitli özellikleri sağlamaktadır. *The Whale* filminde hikâyenin bütünlüğüne bakıldığında aydınlatma tasarımının ve kullanılan aydınlatma yöntemlerinin görsel anlatıyı destekleyerek bir bütünlük oluşturduğu görülmektedir. Karakterin izole edilmiş hayatını çepeçevre saran sarı ışık, onu dış dünyadan kopukluğunu sembolize etmektedir. Filmin genelinde yaratılan ağır atmosfer karakterin içinde bulunduğu çıkmazları ve sıkıntıları yansıtmaktadır. Charlie'nin Ellie ile olan çatışmalarında iki farklı renk ısısının kullanılması izleyici üzerinde çatışmanın etkisini artırır. Dış dünya ile evde izole bir hayat yaşayan Charlie'nin içsel ve dışsal arasındaki gerilimi görüntüde temsilini sağlayan sarı ve beyaz ışıkların kullanılma biçimidir. Filmde, karakterin yaşadığı çatışmalara uyumlu bir şekilde ağır bir atmosfer oluşturulmuştur. Bu atmosferin oluşturulmasında gerçekçi bir görünümünden vazgeçilmemiş günlük hayattaki normal bir ev gibi aydınlatma tasarımı yapılmıştır. Salonda bazı noktalar hafif karanlıkken bazı bölgeler sarı ışıkla, mutfak ve pencere ve kapı gibi bazı noktalar ise beyaz ışıkla aydınlatma desteklenmiştir. Charlie dışında kalan diğer karakterlerin aydınlatmasında kullanılan farklı tasarımlar güzel düşünülmüş ya da düşünülmemişse dahi filmin görsel üslubuna katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak filmde kullanılan aydınlatma tekniklerinin çeşitli işlevleri olduğu görülmektedir. Filmin karanlıkta başlayan ve sonunda aydınlığa giden atmosferinin

oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Karakterin izole hayatını göstermekte, içsel ile dışsal hayatın çarpışmasını göstermekte aydınlatma etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte farklı renk ısılarının kullanılması filmdeki katmanların oluşmasını sağlamış ve derinlik katarak üç boyutlu bir görsel oluşturmuştur. Yine farklı renk ısılarının kullanılması görüntüyü hem daha gerçekçi hale getirmiş hem de kısıtlı bir mekân olmasına rağmen daha etkili görseller ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda karakterlerin birbiriyle çatışmasını pekiştirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support

Kaynakça

- Algan, E. (1999). *Görüntü yönetmenliğine giriş*. Çözüm İletişim.
- Aronofsky, D. (Yönetmen). (2022). *The Whale* [Film]. A24; Protozoa Pictures
- Barwell, J. (2015). *Film yapımının temelleri*. Literatür Yayınları.
- Bayram, F. (2011). Işık ve aydınlatma: Işığın televizyon ve sinemada işlevsel kullanımı üzerine bir değerlendirme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(2).
- Brown, B. (2007). *Grammar of the shot, motion picture and video lighting, and cinematography bundle: Motion picture and video lighting*. Focal Press.
- Brown, B. (2012). *Cinematography theory and practice: Imagemaking for cinematographers, directors & videographers*. Focal Press.
- Jackman, J. (2010). *Lighting for digital video and television*. Focal Press.
- Köksal, S. (2017). *Sinemada yapım ve yönetim*. Yitik Ülke Yayınları.
- Marcks, I. (2023, January 15). *The Whale plumbs deep water*. The American Society of Cinematographers. <https://theasc.com/articles/the-whale>
- Onaran, A. Ş. (1986). *Sinemaya giriş*. Filiz Kitabevi.
- Özmen, S. (2012). Resim sanatından sinema ve video sanatına ışığın kullanımı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 13, <https://doi.org/10.17064/iüifhd.12331>.
- Serttaş Ertike, A. (2009). *Televizyonda görüntü düzenlenmesi*. Detay Yayıncılık.
- Sözen, M., & Dayı, H. (2013). Sinemada ışık kullanımı ve örnek bir çözümleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 3(1), 1–13.
- Studio Binder. (2023). *Film lighting the ultimate guide for filmmakers*. Studio Binder.
- Vardar, B. (2006). *Sinema ve televizyon görüntüsünün temel öğeleri*. Beta.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Zettl, H. (2012). *Video basics 7*. Cengage Learning